



Mind the Gap STEFAN HERTMANS, GERARDIAN RIJNDERS, KAAITHEATER EN TONEELGROEP AMSTERDAM
FOTO: CHRIS VAN DER BURGH

Het verst in de anti-illusie gaat Jan Decorte: kaal hout voor een deur, een stoel, een bank. Een ruimte dus waar de lichamelijke van de naakte danseres, van de gegroefde gezichten van Jan en Sigrid én even fysiek ervaren taal akelig direct aanwezig kunnen zijn.

En overall beklemtoont het beeld, met lichte ironie, de futiliteit van het drama, de onmogelijkheid om met de tragedie 'gemeenschapstheater' te maken: een deur die alleen dichtgaat bij Decorte, kloven tussen de panelen van de *black box* bij Hertmans/Rijnders, waarin spelers hun voeten breken. En de ouderwetse clowns – Medea's neefjes, gefascineerd door die rare Argonauten – stoeien tussen de brokstukken van de samenleving en worden door de serieuze mensen weggejaagd, struikelend over de planken.

10 Antigone zwijgt even en zegt dan: 'Ik had een Wet in mijn lijf. Een wet als een mes.' Ze roept ook even de *agrapta nomima*, de ongeschreven wetten – nauwkeuriger: sociale gebrui-

ken – aan die haar de reputatie van ethische standvastigheid hebben bezorgd. Omdat Hertmans zelf graag naar de psychoanalyse van Jacques Lacan verwijst, kan ik het mij permitteren om ook iets over die wet/Wet – niet de publicaties in het Staatsblad, maar iets fundamenteelers, iets abstracters ook – te vertellen, zonder al te veel *Hineininterpretierung*. 'La Loi' is voor Lacan het incestverbod, een regel die ook voor Sigmund Freud al besloten lag in de stichtingsakte van de samenleving. Eerst heeft de vader (de vorst) recht op alle vrouwen, en de zonen (de onderdanen) op geen enkele: het bevel is wet. Vervolgens sluiten de opstandige zonen een pact met de vader: iedereen is onderworpen aan het taboe, ook de vader. De middeleeuwen noemden de koning *pater et filius iustitiae*.

Antigone zit in die beklemming opgesloten, misschien niet biologisch – ze kan theoretisch aan de fatale keten van overtredingen op het oerverbod ontsnappen – maar wel ethisch en politiek. En vooral libidineus: zij verlangt

naar een wet, naar een gestelde regel die ze als de hare erkent. Ze geeft dat verlangen de naam van 'ongeschreven wetten': ze zijn ongeschreven gebleven omdat ze eenvoudigweg niet opgeschreven kunnen worden. In de loop van *Mind the Gap* blijkt inderdaad hoe vernietigend de fixatie van dat verlangen is. De drie vrouwen reageren telkens op een grens die de vader overschreden zou hebben: de plicht tot het begraven van je intieme verwanten, het verbod om je kinderen te offeren, het verbod om je familie te verraden. Je verbiedt, zoals Creon deed, je nicht en toekomstige schoondochter niet om haar gesneuvelde broer te begraven; je roept geen gewichtige redenen van algemeen belang in, zoals Agememnon, om je dochter aan de goden te schenken, opdat de wind je schepen naar Troje voert; en je verlaat je vrouw en je dochters niet voor een prinses die troonsbestijging garandeert. Ze poneren hun eigen, singuliere wet: een ethiek die ze alleen met hun lichaam kunnen doorgronden. Niet toevallig ligt het accent, in de tragedie die Hertmans opbouwt, op het incestu-